

TABIIY FANLARNI O'QITISHDA XALQARO TADQIQOT TOPSHIRIQLARIDAN FOYDALANISH

Boychayeva Sharifa Saidkulovna

Sirdaryo viloyati pedagogik mahorat markazi
Pedagogika va jtimoiy-iqtisodiy fanlar
metodikasi kafedrası katta o'qituvchisi

Annotasiya: Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarini bilim saviyasini oshirishda, hamda tabiiy ilmiy savodxonligini oshirishda xalqaro tadqiqotlarga oid topshiriqlar o'rni haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: biologiya, geografiya, kimyo, fizika, astronomiya, ekologiya, tabiiy ilmiy savodxonlik, xalqaro tadqiqotlar.

Abstract: This article discusses the role of tasks related to international research in enhancing the knowledge level of primary school students and improving their natural science literacy.

Keywords: biology, geography, chemistry, physics, astronomy, ecology, natural science literacy, international research.

Inson dunyoqarashining tabiiy-ilmiy asosini tabiat haqidagi bilimlar tashkil qiladi. Tabiiy fanlar insoniyatning tabiat va atrof-muhit haqidagi bilimlarini o'z ichiga olgan muhim fanlar turkumidir. Boshlang'ich ta'lim bosqichida tabiiy fanlarni o'qitish nafaqat ilmiy bilimlarni shakllantirish, balki o'quvchilarda kuzatuvchanlik, tanqidiy fikrlash va ekologik ongni rivojlantirishga yordam beradi. Ushbu jarayonda o'quvchilarning qiziqishini uyg'otish va ularning faol ishtirokini ta'minlash uchun zamonaviy yondashuvlar qo'llanilmoqda.

Boshlang'ich sinflarda tabiiy fanlarini o'qitish o'quvchilarning atrofda dunyo haqidagi tasavvurlarini rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. Erta yoshda bolalar tabiatan qiziquvchan va o'z atrofini o'rganishga intiladilar, bu boshlang'ich sinf ta'limini ularni ilmiy tushunchalar va tamoyillar bilan tanishtirish

uchun ideal vaqtga aylantiradi. Boshlang'ich sinflarda tabiatshunoslik fanini o'qitish nafaqat kognitiv rivojlanishni kuchaytiradi, balki atrof-muhitni muhofaza qilish tuyg'usini uyg'otadi va o'quvchilarni kelajakdagi fan va texnika sohasidagi ilmiy izlanishlariga tayyorlaydi¹.

Yosh o'quvchilar atrof-olam tog'risidagi dastlabki bilimlarni angelayotganda hali yetarli darajada tizimlashtirilmagan bilimlar hajmini his qiladilar. Fanlarni birlashtirish bu muammoni hal qilishga imkon beradi. O'qitishda integratsiyalashgan yondashuvni amalga oshirish natijasida olingan yaxlit bilimlar o'quvchilar ularni o'quv jarayonida, darsdan tashqari mashg'ulotlarda, umumta'lim maktab bitiruvchisi bo'lganida hamda ijtimoiy hayoti davomida qo'llashiga yordam beradi.

Tabiiy fanlar biologiya, geografiya, kimyo, fizika, astronomiya, ekologiya yo'nalishlarini o'z ichiga oladi. Bu fanlarning har biri o'ziga xos tarkib, tuzilish va tadqiqot usullariga ega. Olamda sodir bo'layotgan turli hodisa hamda jarayonlarni tushuntirishda tabiiy fanlarni o'zaro bog'lash asosida tabiatning turli jihatlarini tasvirlaydigan modellardan foydalaniladi. Fanlarni o'zaro bog'lab, olamda sodir bo'layotgan turli hodisa hamda jarayonlar haqidagi tushunchalarni kichik maktab yoshidan anglashda "Tabiiy fanlar" darsligi o'quvchiga katta yordam beradi. Endilikda umumta'lim maktablarida boshlang'ich ta'limidanoq o'quvchilarga integratsiyalashgan ta'lim berish amaliyotga joriy etilmoqda.

Bundan tashqari o'quvchilarimiz xalqaro tadqiqotlarda ishtirok etishi fanni yanada mukammal bilish kerakligini anglatmoqda.

Ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro tajribalarni o'rganish, mavjud tizimni har tomonlama qiyosiy tahlil qilish, tegishli yo'nalishdagi xalqaro va xorijiy tashkilotlar, agentliklar, ilmiy-tadqiqot muassasalari bilan yaqindan hamkorlik qilish, ta'lim sifatini baholash bo'yicha xalqaro loyihalarni amalga oshirish, zamon talablariga javob beradigan munosib milliy baholash tizimini takomillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.²

¹ "Yangi o'zbekistonda tabiiy va ijtimoiy-gumanitar fanlar" respublika ilmiy-amaliy konferensiyasivolume 2, issue 7, iyul2024

² Xalqaro baholash daturlarida tabiiy va ilmiy savodxonlik.4-bet. O'quv qo'llanma.Toshkent: 2023-y.

Yuqoridagilarni hisobga olib biz sizlar bilan o'quvchilarning tabiiy savodxonligini oshirish bo'yicha suhbatlashamiz.

Tabiiy fanlar bo'yicha savodxon bo'lgan shaxs tabiiy fanlar va texnologiyalarga oid muammolarni ilmiy dalillarga asoslangan holda muhokama qilishda ishtirok eta oladi.

Tabiiy fanlar - insonni, uning sog'lig'ini, shuningdek butun atrof-muhitni: tuproqni, atmosferani, umuman yerni, kosmosni, tabiatni, barcha tirik va jonsiz jismlarni tashkil etuvchi moddalar va ularning o'zgarishini o'rganadigan fanlardir. Tabiatda ro'y berayotgan hodisa va jarayonlar, tirik organizmlarning rivojlanish bosqichlari, tabiat va jamiyat qonunlariga insoniyatning ko'rsatadigan ta'sirlari haqida ilmiy va amaliy bilimlar yoritish bugungi kunning asosiy vazifasini belgilab beradi. O'quvchining ichki motivatsiyasining qanchalik shakllanganligi tabiiy va iqtisodiy fanlarga qiziqishi, atrof-muhit muammolarini anglashi va uni hal qilishda muhim qarorlarni qabul qilishni bilishi hamda tabiiy va sotsial muhitga ta'sirini tahlil qilishda muhim o'rin egallaydi.

Fanlarning o'zaro integratsiyasi o'quvchilarda tabiatni butun bir borliq sifatida, olamning yagona manzarasini anglashlariga yo'naltirmog'i lozim. Shu bilan birga, o'quvchilar inson faoliyatining tabiatga salbiy va ijobiy ta'siri, zamon va makon miqyosidagi global ekologik muammolarni va tabiat oldida javobgarlik hissini tushunishi, shuningdek, sog'lom turmush tarziga amal qilishlari hamda tabiiy resurslardan oqilona foydalanish ko'nikmalarini, tabiat va jamiyat taraqqiyotiga o'z hissasini qo'sha oladigan kompetent shaxsni tarbiyalashni ko'zda tutadi.

Tabiiy fanlar alohida predmet sifatida o'qitish 1-sinfdan boshlanadi. Tabiiy fanlar bo'yicha dastur kichik yoshdagi maktab o'quvchilariga faqat jonajon tabiat go'zalligi va boyliklarinigina emas, balki respublikamizning tabiatini o'rganishga ham ham imkon beradi. Tabiiy fanlarni o'qitishda o'quvchilarning ilmiy-tabiiy dunyoqarashlarini shakllantirish va kengaytirish, mantiqiy fikrlashga o'rgatishda har bir dars mavzuyini bayon qilishga e'tibor beriladi. O'quvchilar topshiriqlarni individual bajarish jarayonida ularning aqliy faoliyati jalb etiladi, o'z bilimi, kuchi va

qobiliyatiga bo'lgan ishonch ortadi. Buning natijasida har bir shaxs o'z imkoniyati darajasida rivojlanadi. Shu tarzda tashkil etilgan bilish faoliyatida vaqtdan unumli foydalaniladi. Pirovard natijada ta'lim samaradorligi ortadi. Ta'limning zamonaviy pedagogik texnologiyalaridan foydalanib o'tiladigan darslarda o'quvchilarning bilish faoliyati individual tarzda tashkil etiladi³.

O'quvchilarning bolajak kasbiy sifatlarini shakllantirishda nazariy bilimlar bilan bir qatorda amaliyot ham muhim orin egallaydi. Tabiiy ilmiy bilimlar uzoq yillar davomida amaliy faoliyat tufayli qo'lga kiritilgan. Atrof muhitni bilishda, anglashda ilmiy tajriba, amaliy bilimlar muhim rol o'ynab kelgan va kelmoqda.

O'quvchilar fanni yanada yuqori darajada bilish uchun sizlarga 2-sinf tabiiy fanidan bilim sifatini va o'quvchilar qiziqishini oshirishga qaratilgan topshiriqlar bilan tanishib chiqamiz.

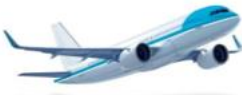
Mavzularni o'rganishda mulohaza yuritishni talab etadigan savollardan iborat og'zaki, yozma va amaliy topshiriqlardan foydalanish tavsiya etiladi. Darsga tayyor bilimlar to'plami sifatida emas, balki shaxsning o'ziga xos intellektual faoliyati sifatida qarash kerak. O'rganish bilim miqdorini oddiy uzatish emas, balki uni qayta kashf etish shaklida tashkil etilishi tavsiya qilinadi.

Umuman olganda tabiiy fanni o'rganish jarayonida o'quvchii hayotni, atrof muhitni, dunyoni, olamni o'rganib boradi.

Misol tariqasida bir-ikki mashqlarga to'xtalib o'tsak. 2-sinf tabiiy fan darsligiga oid bir-ikki mavzularga oid savollar bilan murojat qilsak. Savollar o'quvchilarni mantiqiy tafakkurini oshiradi, fikrlash doirasini kengaytiradi. Savollar darslikdagi **bizning sezgi a'zolarimiz** mavzusi yuzasidan tuzilgan.

1-topshiriq. Biz eshitadigan ovozlar nimasi bilan farq qiladi. Quyida keltirilganlarning nomlarini yozing va qanday ovoz chiqarishini ko'rsatib bering.

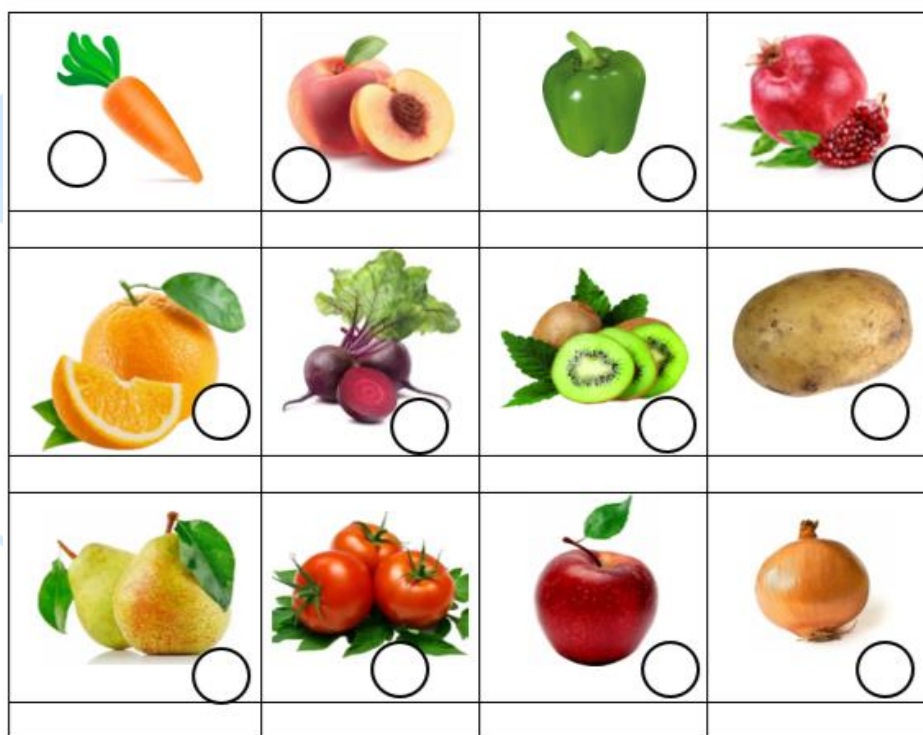
³ Tabiiy fanlarni o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish. «Zamonaviy dunyoda tabiiy fanlar: Nazariy va amaliy izlanishlar» nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiyasi. 20-bet/

2-topshiriq. Ushbu yeguliklarning nomini bo'sh kataklarga yozing va ularning ta'mi qandayligini berilgan katakchalarga to'ldiring: shirin, nordon, sho'r yoki achchiq.

Meva zabzovatlarni ajratib chiqing, bunu bajarishingiz uchun doirachalarni ichini bo'yang, Mevalarni yashil rangga sabzavotlarni esa qizil rangga bo'yaysiz. Doirachalarni bo'yash bilan bir qatorda rasmlarning tagiga ularni nomlarini ham yozib chiqing.

Sabzavotlar: _____

Mevalar: _____

Jami: _____

Kabi savollar bilan murojat qilishimiz mumkin. O'quvchilar bunda meva sabzavotlar haqida to'liq ma'lumotga ega bo'lishadi va ularni farqlarini bilib olishadi.

Umuman olganda o'quvchi yaxshi natijaga erishish uchun albatda u jarayonda ishtirok etishi kerak. Demak o'quvchilarni bilim berishda iloji boricha jarayonda ishtirok ettirishga harakat qilishimiz kerak. Shuning uchun darslikdan foydalanib turli xildagi mantiqiy va qiziqarli savollar tuzib foydalanishimiz kerak.

O'quvchilarni tabiiy fanlardan fikrlash qobiliyatlarini baholashda xalqaro tadqiqotlarga oid topshiriqlar bilan tanishtirib borish, shuningdek fan mavzulari bo'yicha topshiriqlarini yangilarini tuzish va uni o'quvchilarga doimo tanishtirib borish, orqali o'quvchilarni ijodiy fikrlashga o'rgatib, ularni kundalik hayotda, tabiiy, noodatiy sharoitlarda ijobiy yechimlarni topishga o'rgatadi.

O'quvchilarning tabiat to'g'risidagi ilmiy jihatdan boxabarligi ularning dunyoqarashlarini shakllantirish, tafakkurini rivojlantirishda tabiat qonunlarini asoslab berishda biologiya, tabiiyot va geografiya, fizika, kimyo, iqtisodiy bilim asoslari va

tadbirkorlik asoslarini yanada chuqur bilishda tabiiy fan darsligi yanada muhim ahamiyat kasb etadi deb o'layman.

Foydalangan adabiyotlar

1. Xalqaro baholash daturlarida tabiiy va ilmiy savodxonlik.4-bet. O'quv qo'llanma.Toshkent: 2023-y.
2. Tabiiy fanlarni o'qitishda innovatsion metodlardan foydalanish. « Zamonaviy dunyoda tabiiy fanlar: Nazariy va amaliy izlanishlar» nomli ilmiy, masofaviy, onlayn konferensiyasi. 20-bet.
3. Malikova Yuliya Vladimirovna. Tabiiy fanlar 2- sinf. " Novda Edutainment" Toshkent- 2023